

KULTAISET AARTEET

—
Tiwanakun perintö
osa 1

Jouni Palmgren

KULTAISET AARTEET

/

TIWANAKUN PERINTÖ

OSA 1

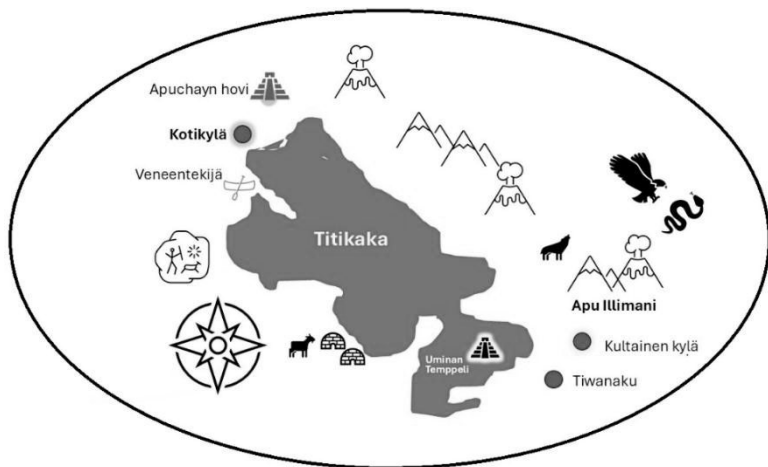

KULTAISET AARTEET

/

TIWANAKUN PERINTÖ

OSA 1

© 2025 Jouni Palmgren
Kustantaja: BoD · Books on Demand,
Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki,
bod@bod.fi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH,
Friedensallee 273, 22763 Hamburg, Saksa
ISBN: 978-952-80-1158-3

Sisällys

<i>Keskeisiä henkilöitä</i>	7
<i>Johdanto</i>	9
<i>Katoava kuu ja kylmä varoitus</i>	15
<i>Varoituksista huolimatta</i>	27
<i>Vaarallinen järvi ja vuorten henki</i>	38
<i>Erakko ja ennusmerkit</i>	52
<i>Kätkö jäätikön suulla</i>	63
<i>Tiwanakun kirous</i>	74
<i>Kondorin lahja</i>	87
<i>Kullan kahlitsemat</i>	93
<i>Paluu ja paljastus</i>	105
<i>Tulijat tulen meressä</i>	113
<i>Sumaqin ja Tikan juoni</i>	125
<i>Takaa-ajo</i>	135
<i>Jääluolan väijytys</i>	146
<i>Käärmeen suu</i>	157

<i>Järven pohjan temppeli</i> _____	168
<i>Käärmeen ja kondorin taistelu</i> _____	183
<i>Juhla hovissa</i> _____	199
<i>Uusi allianssi</i> _____	212
<i>Varjojen liikkeet</i> _____	222
<i>Käärme iskee taas</i> _____	239
<i>Liittouman koetus</i> _____	255
<i>Taistelu järven ja vuorten välissä</i> ____	278
<i>Liittojen sinetöinti ja arjen paluu</i> ____	291
<i>Ystävän viimeinen matka</i> _____	308
<i>Kadonnut tieto ja kullan hehku</i> _____	321
<i>Salaisen tiedon vartijat</i> _____	340
<i>Sydänten lepo ja odotus</i> _____	352
<i>Loppusanat</i> _____	366

Keskeisiä henkilöitä

Apuchay	Esi-inkojen hallitsija Titikaka-järven alueella
Makya	Pohjoisesta saapunut muukalainen, joka asettui Apuchayn hoviin
Nayra	Makyan puoliso Titikaka-järven rannan kylässä
Tika	Makyan ja Nayran kaksoispoika, rohkea ja näppärä
Sumaq	Tikan kaksoissisar, unien tulkitsija ja lääkekasvit tunteva
Challwaq	Vanha kaislaveneiden tekijä ja kalastaja Titikaka-järvellä
Mama Killa	Kylän pago (shamaani), viisas unien tulkki ja parantaja
Qhantati	Vuoren juurella olevan kylän lapsi, kaksosten opastaja
Amaru	Vuoren rinteellä asustava erakko, tuntee vuoren henget
Yupanqui	Tiwanakun viimeinen kuningas, jäätyneenä jääluolassa
Rumi	Nuori jousimies kullan kiroamasta kylästä Illimanin juurella
Pachakuti	Chachapoya-pilvisotureiden julma päällikkö Andien takaa
Mallku	Chachapoyojen viekas shamaani
Amawtat	3 Tiwanakun salaisuuksia vaalivaa Tiwanakun pappien jälkeläistä

Johdanto

Tiwanaku-intiaanikulttuuri oli kukoistanut Titikaka-järven ympäristössä jo noin 500 vuoden ajan, kunnes kuivuus ja muut vitsaukset sekä jatkuvat sodat kuluttivat sen vähitellen loppuun pakottaen kansan hajalleen etsimään parempia elinolosuhteita ja sulautumaan vähitellen ympäristön muihin intiaaniheimoihin. Titikaka sijaitsee noin 3800 metrin korkeudella merenpinnan yläpuolella, jolla korkeudella vallitsee vuori-ilmast. Andien rinteet ympäröivät ylänköä, ja sen korkeimmat lumihuippuiset vuoret ulottuvat aina yli 6500 metrin korkeuteen. Tiwanakun kaupunki (nykyisessä Boliviassa lähellä järven etelärantaa) oli ollut 500–900 jaa. laaja alueellinen suurvalta, joka hallitsi Etelä-Andien ylänköä. Tiwanaku-kulttuuri oli ollut merkittävä sivilisaatio Etelä-Amerikassa.

Se oli valtiomainen kokonaisuus, ei pelkkä kaupunki, ja sen vaikutus ulottui laajalle alueelle (nykyiset Bolivia, Chile, Peru). Se jätti kuitenkin alueelle myös pysyvät jälkensä kuten monumentaalisen arkkitehtuurin, kehittyneen maatalouden ja vahvan uskonnollisen ja poliittisen järjestelmänsä sekä kauppaverkostot ja uskomatoman hienot keramiikkaesineet ja käsityöt. Korkean tieteen ja taiteen rippeet säilyivät ja

kukoistivat edelleen sulautuen laajalle muihin intiaanikulttuureihin.

Tiwanakun raunioille oli vähitellen 1000-luvun alkupuolelta alkaen nousemassa uusi esi-inkojen valtakausi. Tiwanakun perintö vaikutti syvästi ja moniulotteisesti inkoihin, jotka omaksuivat monia sen tekniikoita ja uskonnollisia aineksia. Inkat jäljittelivät Tiwanakun keskitettyä valtarakennetta, jossa uskonnollinen ja maallinen eliitti hallitsivat suvereenisti laajaa verkostoa. Seremonialliset rituaalit, kuten vuodenaikojen juhlat, perustuivat Tiwanakun tapoihin. Inkat laajensivat Tiwanakun asukkaiden kehittämää kastelujärjestelmää koko Andien alueelle, mahdollistaen maatalouden äärimmäisissä olosuhteissa. Tiwanakun arkkitehtuurin tarkka geometrinen suurten kivien leikkaus ja asettelu ilman laastia innoitti inkojen mahtavaa kivirakentamista. Inkat pitivät Tiwanakun raunioita pyhinä ja kävivät siellä rituaalisilla matkoilla. Inkojen aimaran kieli, jota puhutaan edelleen Titikakajärven alueella, säilytti Tiwanaku-ajan sanastoa, vaikka inkat itse puhuivat ketšuaa. Tiwanaku ei kuitenkaan ollut inkojen 'edeltäjävaltio', vaan sen kulttuuri säilyi alueen kansojen muistissa ja käytännön toiminnoissa. Alueelle muodostui pienempiä valtakeskuksia ja etnisiä ryhmiä, jotka säilyttivät yhteydet järveen ja sen viljelysmaihin.

Titikaka-järven ympäristö oli edelleen maataloudellisesti ja rituaalisesti keskeinen. Koko alueella hyödynnettiin kohopenkki-viljelyjärjestelmää (waru waru), joka torjui kylmää ja lisäsi satoa. Elinkeinoina olivat myös laamojen ja alpakoiden karjanhoito sekä kalastus Titikaka-järvellä. Järvi oli tärkeä pyhä paikka, ja sen saaret säilyivät rituaalikeskuksina, joita hyödynsivät myös myöhemmät inkahallitsijat. Tiwanakun uskonnollinen kuvasto ja rakennusperinne vaikuttivat pitkään Titikakan ympäristön kulttuuriin. Myös myytit (kuten auringonjumalan nousu Isla del Solilta) juurtuivat tähän aikaan ja siirtyivät myöhemmin inkojen maailmankuvaan.

1000-luvun alkupuolelta lähtien Titikaka-järven seutu eli siirtymävaihetta. Suuren Tiwanakun valtakeskus oli hajonnut pienempiin paikallisiin yhteisöihin, jotka säilyttivät alueen taloudellisen ja uskonnollisen merkityksen ja loivat pohjaa myöhemmälle inkojen laajentumiselle.

Tähän aikaan merkittävä hallitsija alueella oli Apuchay, jonka valta käsitti laajan alueen Titikaka-järvellä ja sen ympäristössä. Apuchay haaveili yhdistävänsä Andien alueen pienet heimot yhdeksi suureksi inkavaltaakunnaksi. Intiaaniheimot olivat kuitenkin eripuraisia ja arvaamattomia. Apuchay halusi laajentaa kansansa valtapäiriään mieluummin sovittelemalla ja

rauhanomaisin keinoin kuin kuluttavia sotia käymällä. Hän kutsutti luokseen pohjoisen meriltä tulleen muukalaisen, joka oli saapunut isänsä kanssa kaukaa pohjoisesta ja asettunut alueelle. Muukalainen oli rakastunut heimon nuoreen intiaaninaiseen ja ottanut hänestä itselleen vaimon. Hän oli saavuttanut Apuchayn luottamuksen ja arvostuksen neuvonantajana Apuchayn hovissa. Hän oli nopeasti kohonnut heimon eliittiin. Hänen vaimonsa Nayra oli synnyttänyt kaksoset: pojan, jonka sai nimekseen Tika ja tytön, jolle annettiin nimeksi Sumaq. Nyt he olivat jo kasvaneet 15 vuoden ikään. Tika oli nopea oppimaan, näppärä ja lahjakas sekä kaislaveneiden rakentamisessa että kalastuksessa, kun taas Sumaq herätti huomiota tarkalla muistikyvyllään ja unien tulkinnallaan. Ruhtinas alkoi pitää häntä omana neuvonantajanaan unissa nähtyjien enteiden tulkkauksessa. Sumaq oli myös oppinut tuntemaan luonnon kiertokulut ja lääkekasvit paremmin kuin kukaan muu hänen kylässään. Lapset surivat vielä isoisänsä, jota he olivat pitäneet suurena sankarina ja puolijumalana. He olivat saattaneet isoisänsä viimeiselle matkalle.

Paikalliset olivat antaneet muukalaiselle nimeksi Makya (Katse Taivaalle). Hän saapui kutsuttuna ja kahden soturin saattamana Apuchayn luokse. Apuchay antoi Makyalle

tehtäväksi lähteä kiertämään ympäri Andien seudun kylissä ja selvittämään, miten siellä suh-
tauduttaisiin Apuchayn hallintoon, ja miten hei-
mot voitaisiin yhdistää yhdeksi suureksi kansa-
kunnaksi. Tiedustelutehtävä tuli suorittaa naa-
mioituna ja tarkoitusperiä paljastamatta.

Makya palasi kotiin ja valmistautui pitkälle ja
vaaralliselle matkalle. Hän sonnustautui taval-
liseksi paimentolaiseksi ja hyvästeli perheensä
luvaten lähettää heille tietoa matkalta ja palata
takaisin heti salaisen tehtävän suoritettuaan.
Niin isä Makya sitten lähti matkaan Nayran, Ti-
kan ja Sumaqin saattelemana.

Kului pitkän aikaa ennen kuin perheelle saapui
viesti isältä, joka vakuutti kaiken olevan hyvin.
Lyhyitä viestejä tuli harvakseltaan, kunnes sitten
niiden tulo lakkasi kokonaan. Hovissakaan ei ku-
kaan ollut kuullut isästä enää aikoihin eikä siellä
tiedetty mitään hänen kohtalostaan.

Katoava kuu ja kylmä varoitus

Yö laskeutui hitaasti Titikaka-järven rannoille, kuin vanha kudelman, jossa sininen ja musta lanka sekoittuivat toisiinsa. Veden pinta hohti vielä hetken, mutta vähitellen hopeinen valo alkoi kadota. Kuu, taivaan valpas vartija, liukui pimeyteen. Sumaq seisoj yksin kivisellä rantakielekkeellä ja puristi viittansa liepeitä yhä tiukemmin ympärilleen. Hänen hengityksensä höyrysi, ja sydämessä tuntui levoton paino.

"Pimeä kuu ei koskaan tule ilman varoitusta", hän ajatteli. Isoäitinsä oli kertonut, että kuun pimeennys on kuin taivaan silmä, joka sulkeutuu, jättäen ihmiset hetkeksi oman onnensa varaan. Silloin henget liikkuvat vapaasti.

Samassa järveltä nousi tuuli, kuiva ja viiltävä. Se puhalsi kuin näkymätön käsi, joka tahtoi työntää ihmiset takaisin kotien savuisen lämmön turvaan. Sumaq tiesi tuulen nimen: 'Surazo'. Se kantoi mukanaan lumen ja jäätikön kieltä, vaikka vuorenhuiput olivat vielä kaukana.

Kylän toisessa päässä, olkikattoisen majan uumenissa, hänen veljensä Tika kääntyi levottomasti unessaan. Hän näki itsensä kulkemassa

lumen läpi, ohutta polkua pitkin, joka nousi kohti pilviä. Yhtäkkiä hänen eteensä ilmestyi hahmo: mies, jonka iho oli sinertynyt, silmät jäätyneet liikkumattomuuteen. Hän tunnisti kasvot – isä, Makya. Tikan huulilta karkasi hätäinen huuto, mutta se katosi pimeyteen kuin kivi syvyyksiin.

Aamu koitti kalseana. Kuu oli kadonnut kokonaan, ja auringon nousu ei tuonut tavallista lämpöä. Kylän väki kokoontui aukion keskelle, missä vanha *paqo* (shamaani), Mama Killa, odotti heitä. Hänen kasvojensa uurteet olivat kuin halkeilevaa maata, mutta hänen katseensa kantoi yhä kirkasta voimaa. Hän nojasi sauvaansa, jonka päässä roikkui kuivatun kondorin kynsi.

”Lapset”, hän sanoi, ja hänen äänensä oli käheä mutta kantava.

”Minä näin saman, minkä kuu ja tuuli teille toivat. Jäätikön henki on kahlehdittu Apu Illimanin uumeniin, ja sen vapaus vaatii etsijän. Mutta varokaa. Tie vie myös Tiwanakun kadonneen kullan luo. Se kulta, joka on kirous niille, jotka janoavat sen loistoa.”

Tika ja Sumaq seisoivat vieretysten, sydämet pamppaillen. Sisarukset tiesivät, ettei tämä ollut vain kertomus vanhan naisen huulilta. Pimenys, tuuli, uni - kaikki kietoutuivat yhdeksi salatuksi poluksi, joka oli vasta avautumassa heidän eteensä. Sumaq puristi veljensä kättä.

Tiwanaku-kulttuurin (500-900 jkr.) rikas perintö ja sen myyttiset tarinat heräävät eloon tässä kertomuksessa, joka yhdistää historian, legendan ja sankaritarinan. Tarina sijoittuu 1000-luvulle Etelä-Andien ylängölle Titikaka-järven ympäristöön, missä kaksoset Tika ja Sumaq lähtevät vaaralliselle matkalle pelastamaan isänsä ja suojelemaan esivanhempiensa perintöä. Matka kuljettaa lukijan muinaisen Tiwanakun valtakunnan raunioiden, vuorten henkien ja vedenalaisten temppelien kautta kulta-aarteille ja kohti liittojen rakentamista ja valtataisteluja, jotka muovaavat alueen tulevaisuutta luoden pohjaa tulevalle INKA-valtakunnalle. Tämä on kolmiosaisen kirjasarjan 1. osa

Jouni Palmgren, s. 1947 Jämsänkoskella, kotipaikka Helsinki. Hän toimi pitkään tietojenkäsittelyn alalla. Nykyisin hän on eläkkeellä ja harrastaa golfia kesäisin Meri-Teijossa ja talvisin Espanjassa. Aiemmin ilmestyneet kirjat: GOLFIA KEVYESTI ja VIIKINKIEN MATKASSA.

BoD

9

789528

011583